

æk

Esaera zaharren

29. TXAPELKETA SOPELAN
2024KO APIRILAREN 27AN

AZALPENAK

01. ABADERIK EZ DA JAUSTEN GAZTAINA GANETIK

Abade: apaiz / *Jausi*: erori / *Gaztaina*: gaztainondo (*Castanea sativa**)

Ez da gure asmoa inor diskriminatzea jatorria, arraza, sexua, erlijioa, iritzia, hizkuntza edo ogibidea direla-eta, baina onartu behar da apaizgoan dihardutenek sekula ez dutela oso entzute ona izan; aitzitik, alfer- eta eroso-famak lagundu die beti... Beraz, ez dugu uste oso kontu arrunta izan denik abadeak gaztainondoetara igotzea, beti izaten zutelako nork jaso gaztainak haientzat. Eta, jakina, praktika arriskutsuetarako joerarik ez baduzu, arriskurik ez duzu sentituko...

Horrez gain, hitz genezake gaztainen garrantziaz antzinako euskaldunen dietan, baina zertarako nekatu gu eta nekarazi zuek?

* Edonola ere —izan gaitezen zintzoak—, ez badakizue zer den “gaztainondo”, latinezko izenak ere ez dizue asko lagunduko...

02. ABERATS IZAITEA BAINO, OSPE ONA HOBEAGO

Izaitea: izatea / *Ospe*: fama, izen, sona

Argi dago, ezta? Antzinako euskaldunentzat hobe zen izen, fama edo ospe ona izatea, ezen ez diru asko edukitzea. Prestigio sozialaz ari gara hemen, eta bistan da diruak ez duela ezer ziurtatzen; aitzitik, pertsona batek fama ona badu (bere izaeragatik, etika eta moralarengatik, bere hitza betetzen duelako, arduratsua delako, umeak eta agureak agurtzen dituelako, emakume haurdunei eserlekua uzten dielako autobusean, lana ondo egiten duelako, senar/emaztea engainatzen ez duelako, ez duelako inor hil —nahita, behintzat—, zergak behar bezala ordaintzen dituelako, Santi Mamin edo Anoetan edo Mendizorrotzan edo Sadarren edo Aguilera edo Bizkaia frontoian edo Atano III.ean edo Ogetan edo Labriten edo Jai Alain eta abarretan ez duelako oihu askorik egiten eta, batez ere, ez dielako ezer jaurtitzen arerioen jarraitzaileei...), jendeak hori errespetatuko du gehien.

Zeuk ere, irakurle maitea, seguru nahiago zenukeela ganorazko pertsona batekin egon, eta ez aberats batekin (zeinaren bertute bakarra den dirua sobera edukitzea), haren yatean karibeko hondartza baten aurrean daikiria edaten... Bai, ezta?

03. ADAUSI DEGIDALA, BAINA AUSIKI EZ NAZALA

Adausi: zaunka / *Degidala*: egin diezadala (hark niri) / *Ausiki*: hozka egin, hozkatu / *Nazala*: hark ni, subjuntiboan

Arrisku-egoeretan, zer nahiago izaten dugu koldar-edo garenok? Bada, ahal dela, minik txikiena hartu, ezta? Horixe dio esaera honek: zaunka egin diezadala, bueno, bale, tira... baina hozkarik ez, mesedez!

04. ADIKATZEN DA EMAILEA, ETA EZ HARTZAILEA

Adikatu: nekatu / *emailea*: hartzen duena / *hartzailea*: hartzen duena

Harremanak, ondo funtzionatzeko, orekatuak izan behar dira (mota guztietako harremanei buruz ari gara, bakoitzak interpreta dezala bere errealitatetik); bestela, nekea sortzen da. Talde (edo bikote) batean, batek dena ematen badu (denbora, dirua, maitasuna, dedikazioa...) eta beste batek/batzuek jaso baino ez badu(te) egiten, logikoa da lehena nazkatzea. Gaztelaniaz erraz diote: "Toma y daca" (bide batez, galdera kulturala: inork al daki zer den "daca" hori? Guk ez dugu jakin orain arte, eta RAEren hiztegian begiratu dugu; horren arabera, "daca" interjekzio bat da: "Da" edo "dame" + "acá").

05. ADINONA LARRA BAINO HOBE DA

Adinon: ez ona eta ez txarra; ez ongi eta ez gaizki; ez gehiegi eta ez gutxiegi; neurrian / *Lar*: gehiegi, larregi

Kontu guztietan, hobe da nahiko edukitzea, ezen ez gehiegi. Guztietan ez? Hori zure iritzia da, lagun: nork bere beharrak ditu, jakina...

06. ADISKIDE BERRI EGITEKO PRISARIK EZ, ARE GUTIAGO ZAHARREN UZTEKO

Adiskide: lagun / *gutiago*: gutxiago / *zaharren uzteko*: zaharrak uzteko

Prisa (abiadura lasterregia) txarra izaten da beti. Horregatik, kontu garrantzitsuak patxadaz eta lasai egin behar dira; kontu inportante horien artean, berebizikoa da laguntasuna. Horregatik, ez da komeni lagunak azkarregi egitea (lagun bat aukeratzeko, ondo ezagutu behar da pertsona, eta ikusi behar da ea ondo konponduko garen elkarrekin); edonola ere, are kontu handiago izan behar dugu lagun zaharrak uzteko orduan. Aspaldiko lagunak altxor dira, urte askoan laguntza, konpainia, aholkuak... eman dizkigute, haiekin lehengo esperientziak komenta ditzakegu, eta, benetan ezagutzen gaituzte, badakite zein diren gure ahuleziak eta bertuteak; beraz, pena handia da haiek galtzea, batez ere gure erruagatik denean. Hori guztia dela-eta, ondo pentsatu lagun berriak egin aurretik, eta, batik bat, ondo-ondo oldoztu lehengo lagunak zeure ondotik kitatu baino lehen, gero damu zaitezke-eta.

07. AGINDU BAJAKON, EZ ZAUEN EGINGO

Bajakon: bazitzaion / *zauen*: zuen, zukeen

Pertsona batzuk oso burugogorak dira, eta ez zaie gustatzen inork ezer agintzea haiei; horregatik, edozer eskatuta ere, ezetz esango dute beti.

Halere, gerta daiteke euren kabuz egitea gauzak (batzuetan, eskatu zaizkien eta haiek ukatu dituzten gauza horiek berberak), nahi dutelako edo sudur*-puntan jartzen zaielako. Adibide bat jartzearen, azalpen hauek aipa daitezke: txapelketako inork (izan antolaketako kide, parte-hartzaile, epaile edo ikusle), eskatu balu (edo iradoki) azalpen-zerrenda bat prestatzeko urtero-urtero, erantzuna honelako zerbait izango zatekeen: "Erotura hago??? Hik badakik/n zelako lana den ehun, EHUN!, esaera zaharren azalpenak idaztea??? Hoa pikutara, tonto/tuntun halakoa, eta eman bakea behingoz! Bururatzea ere halako astakeria bat!". Baina ideia gurea izan zenez, inork eskatzeke, hemen dituzue azalpenok... *Enfin...*

* irakurleak aukera beza giza anatomiaren bere atalik gustukoena

08. AHARRAUSI USUA, GOSE EDO LO-MEZUA

Aharrausi: Nahi gabe egiten den aho-zabaltzea, loguraren, gosearen edo gorputzeko ondoezen baten ezaugarri dena (Euskaltzaindiak dixit) / *Usua*: askotan gertatzen dena, errepikakorra (*frecuente, habitual*)

Gure gorputzaren mugimendu gehienek badute interpretaziorik, fisikoa, *animikoa* edo psikologikoa. Kasu honetan, aharrausiak bi esanahi izan ditzake: gosea adieraztea edo logura nabarmentzea. Hirugarren bat ere egon daiteke, jakina: aspertura. Dena den, gauzak argi gera bitez: zu, irakurle maite hori, aharrausika hasi bazara lerro hauek irakurtzean, jan ezazu zerbait edo joan zaitez ohera, ezinezkoa bada inortxo ere aspertzea azalpen interesgarri, hezitzaile, aberats, sakon eta esanguratsu hauekin. Ezinezkoa, kontxo!

09. AHOAN MIN DUENARI, EZTIA KARMIN

Karmin: garratza (*ácido, agrio, amargo*)

Kanpoko egoerak beste (edo gehiago) axola dute barruko faktoreek. Demagun zerbait arrunta gertatu dela: bi egunean (45 ordu eta erdian, zehatzak izateko) zure ama hil da, zure mutil-lagunak edo neska-lagunak utzi zaitu, lanetik bota zaituzte, katuak alde egin dizu etxetik marka zuriko pentsu merkeaz nazkatuta, Foru Ogasunak 18.567,8 € eskatzen dizu (epe bakarrean ordaintzeko, gainera), etxeko ur-berogailua ez dabil, zure futbol/saskibaloï/eskubaloï/petanka taldea mailaz jaisteko zorian dago, eta gosarian gurinaz zikindu dituzu pijamako prakak... (besteak beste, dena ez kontatzeagatik). Kalera atera zara, zeure burua ibairik hurbilenera botatzeko asmoz*, eta konturatu ere ez zara egin kristoren eguraldi polita egiten duela: eguzkitsua, haize-fereka epela, 22,5 °C (72,5 °F, badaezpada ere), arrosa-usaina airean eta zero urdin-urdina. Bada, hori: ahoan min duenari ezta ere garratza irudituko zaio, eta ez erle esplotatuen** lan zintzoaren erruz.

*Zorionez (edo tamalez, ezin jakin), ibaia urik gabe egon da, baina hori beste istorio bat da...

** Lagun beganoak ikus dezala kasu egiten diogula tarteka

10. AITA-AMA HOBERENAK, BAKOITZARENAK

Hoberenak: onenak

Aita eta ama guztiek dituzte akatsak, gabeziak... Baina, halere, edozein umek pentsatzen du bere gurasoak direla onenak, agian gainontzekoen aita-amak ezagutzen ez dituelako...

Horren ildotik, hiru hausnarketa, hiru lotura mental:

- Ezagutzen duzue "Stockholm sindromea" izenekoa? Definizio batek honela azaltzen du: "Sindromearen funtsa bahitutakoa bahitzailearen alde lerrokatzean datza, gertatutakoa justifikatu, bahitzailearen defendatzaile bihurtu... konturatu gabe, bahiketa bat ez balitz bezala jokatzear, hain zuzen". Hori al da gurasoekiko umeen maitasun itsuaren jatorria? Hor uzten dugu galdera.
- Txiste batek zera dio: "Baikorren ustez, mundurik onenean bizi gara; ezkorren ustez ere, egia da: mundurik onenean bizi gara". Gurasoekin ere, gauza bera?
- Paradoxa da, baina, beste esaera zahar batzuek kontrakoa adierazten dute: kanpoan gauza hobekak daudela norberaren etxean baino; esaterako, "Aldameneko ahuntzak, errape haundia", "Aldameneko behiek esne aunitz ematen", "Gure behiak erro handiago eta zuenak esne gehiago" edo "Besteen ahuntzek, esne asko" (aurtengo gure 20. atsotitza)... Esnearekiko (gehiegizko) zaletasunaz gain, jokaera bipolarra ematen dute aditzera esaerok: besteen bekaitza izaten dugu hainbat arlotan, baina ez gurasoei buruz... "Hobe da txori bat eskuan, ezik ehun haizean", agian?

11. AITZAKIA BILA DABILENAK BETI AURKITZEN DU

Erraz idatz daiteke esaera honen gaineko azalpena, bai. Hala ere, bazkalosteko nagitasunak ez du buruko lanetan laguntzen, eta atsotitza ulertzeko ez dago arazorik (B2 edo, are, B1 izanez gero euskaraz), eta nor gara gu, EZTko antolatzaileok, pentsatzeko gure lehiakide maiteok inolako laguntza behar dutela esaeren zentzua antzemateko (besteak beste, jakinda azalpenon sortze-lanetan gizonezkoren batek ere parte hartzen duela, arriskua baitago "mansplaining" edo "manexplanation" arazoetan jausteko...). Hori guztia esanda, hobe azalpenik ez ematea. Bai, ezta?

12. AKATSIK GABEKO LAGUNA, AURKITU EZIN DUGUNA

Akats: huts, hutsune, gabezia

Amets polita da pentsatzea gizaki guztiak onak direla; are ederragoa da ziurtzat jotzea gure lagunak oro ganorazkoak direla... Baina ez gaitzezen engaina: jende guztia ez da guztiz ona, ezta gure lagunak ere (estatistika kontra dago).

ABISUA: hemendik aurrera atal autobiografikoa dator, sentitzen dugu.

Nik ("azalpengile" batek), adibidez, ez dakit zenbat aldiz sartu dudana hanka lagunekin (erantzun txarren bat, keinu desegokiren bat...); beraz, ni behintzat oso kontziente naiz ez naizela "akatsik gabeko laguna" ... Adiskideek barkatuko ahal didate!

13. ALDI JOANA EZ DA ITZULTZEN

Aldi: denbora, garai / *Joana*: joan dena

Gogoratzen duzue gaztetan (edo umetan) inoiz zorientsuak izan zinetela? Lasai, garai hori ez da bueltatuko. Gogoan duzue inoiz zerbait irabazi zenutela (berdin dio ipuin-lehiaketa, hitz gezidunen lehiaketa edo Esaera Zaharren Txapelketa —hemendik aurrera, EZT—)? Lasai, oso gaitza da mirariak errepikatzea... Iragana iragan da*, eta ezin da atzera egin denboran**. Pena al da? Norberak nolako iragana izan duen.

* Sinesgaitza da, baina hortik dator berba.

** H.G. Wells-en "The Time Machine" (*Denboraren makina*, 1895) zientzia-fikziozko eleberri bat baino ez da, aizue...

14. ALPERRAK, NORBERA BE ALPERTU

Alperrak: alferrak / *be*: ere / *alpertu*: alfertu

Gure anaia bat funtzionario dabil Arabako udal batean (izenik ez dugu esango, arazorik ez sortzeko); haren arabera (anaiaaren arabera, noski; ez Udalaren arabera), denetarikoa jendea ibiltzen da lanean erakunde publikoetan. Antza, lankideetako batek ohitura "bitxiak" ditu: besteak beste, bizpahiru kafe hartzen ditu egunean (ez omen dago jakiterik zerk eragiten duen kafe-kopurua), ez udaletxearen ondoko tabernetan, ezta korrika eta presaka ere... Bada, dirudienez, beste kide batzuk bide berari jarraitzen hasi zaizkio (gure anaiak ez, jakina)...

15. ASKO DEZAKE ESKUAK, BAINO GEHIAGO BURUAK

Dezake: ahal du / *Baino*: baina

Gauza asko egin ahal ditugu eskuz zein eskuarekin (bakoitzak pentsa ditzala bere gustukoenak), ados; baina askoz gehiago egin daitezke buruz, buruaz zein buruarekin, buruan hainbat trebetasun ditugulako (gehienok, behintzat): irudimena (batzuek), fantasia, gogoia, ametsak, memoria (gero eta gutxiago), moralaren kontzeptua (gehienok-edo), sentimenduak (askok), damuak (batzuek), ilusioak, inspirazioa...

16. ATSEGINA BIKUN DA, DENEAN LASTER EGINA

Bikun: bikoitza

Atsegina, edo plazera, hobeia omen da azkar lortzen denean. Hala da? Azter ditzagun adibide bi:

1.- Dirutza lortu:

1.a. Bizitza osoa (60 bat urte) lanean eman ondoren, sakrifizio asko tarteko, gure birraitona-birramonek milioi bat pezeta bildu zuten (egungo 5.966,16 euro; bai, lehen diru gehiago zen). Haiak desagertu ondoren (arbasoak, ez pezetak), seme-alabek banatu eta den-dena xahutu zuten denbora laburrean (dena den, erreparatu lehen esaldiari; bigarrenak ez du zerikusirik zuzenik esaerarekin).

1.b. 2015eko urriaren 15ean, pertsona batek 101.724.559,10 € irabazi zituen Primitiva izeneko loterian.

2.- Harreman intimoak lortu gustuko pertsonarekin:

2.a. Lagun baten amonak behin kontatu zigun 14 urterekin ezagutu zuela senargaia; 23 urteak beteta ezkondu ziren, eta orduan oheratu ziren, lehen aldiz, elkarrekin. (ez zuen gehiagorik kontatu, aizue, ez izan kuxkuxeroak).

2.b. Lagun horixe, aurreko batean, Baionan egon zen Korrika amaiera-jaialdian. Han ondoko herriko mutil bat ezagutu, eta hurrengo egun baterako geratu ziren... Jada oporretan egon dira elkarrekin (eta bai, elkarrekin egin dute lo... *).

Orain, galdera: nork gozatu zuen gehien dirua irabazteaz? Eta harreman intimoak izateaz? Bada, horixe.

* Orrialde hauek denetariko jendearengana ailega daitezkeenez, ezin dena idatzi.

17. BAGO BOTAIA, AISE EGITEN DA EGURRE

Bago: zuhaitz alferra... Ez, ez: pagoa da (*Fagus sylvatica*) / *Botaia*: eroria, bota dutena / *Aise*: erraz Errazagoa da zerbait eskuratzea arerioa ahul dagoenean, ezen ez indartsu dagoenean, bistan da. Esate baterako, Granadako erresuma krisi bizian zegoen, eta gerra zibila piztua zen bertan, gutxienez 1483tik, nasrritarren ("Nazari") artean: Abu I-Hasan Ali emirraren (gaztelarrentzat "Mulhacén"*) eta haren seme Muhammad XII.aren (espainiarrentzat, "Boabdil") artean. Hala, Gaztelako Isabel I.ak 1492an lortu zuen erreinu hura konkistatzea; Boabdil Fez hirian hil zen, Marokon, 1533 aldean.

*Granadako Mulhacen mendiak (3.479 metrokoa, Iberiar penintsulako altuena) emir haren omenez du izena (eta gero esango duzue azalpen hauek ez dutela ezer irakasten...).

18. BAIGORRIKO BAXERA URREZ, HARAT ETA LURREZ

Baxera: jateko eta janariak mahairatzeko erabiltzen den plater- eta ontzi-multzoa / *harat*: hara Bada antzeko beste esaera bat: "Urrutiko intxaurrak hamalau, bertara joan eta lau". Zera esan nahi du: kanpotik, gauzek itxura ederra edukitzen dute, hara doanaren ametsak tarteko. Turismoa egin duen edonork arrazoia emango digu: konparatu zer agertzen den hotelen propagandan, eta benetan nolakoak izaten diren...

19. BAKERIK TXARRENA HOBIA, GERRARIK ONENA BANO

Hobia: hobia / *Bano*: baino

Egia da bake batzuk ez direla oso-oso onak izaten (Frankismoaren "25 años de paz(iencia)"; Versalleseko Ituna; Bergarako besarkada, non euskal foruak hilaurren geratu ziren; 1939ko Ribbentrop-Molotov akordioa, non sobietarrek eta alemaniarrek adostu zuten Polonia euren artean banatzea eta errepublika baltikoak desagerraraztea; Eusko jaurlaritzaren eta AEKren arteko paktua 1995ean, zeinaren bidez, aspaldiko partez, dirulaguntza duinak berreskuratu genituen...); halere, ia edozein bake ia edozein gerra baino hobea izaten da. Gure aitita-amamek, 36ko gerra ezagututa, horrela uste bazuten, nor gara gu kontrakoa esateko? (horri "autoritate-printzipioa" esaten zaio, bide batez).

20. BESTEEN AHUNTZEK, ESNE ASKO

Ahutz: abere-mota (*Capra aegagrus*)

Labur esanda (bazen garaia, ezta?), besteen gauzak hobeak iruditzen zaizkigu geureak baino. Adibidez, zein ondo antolatzen dituzten Mungiako Berba-Probak, eta zer nolako pena hartu genuen Plentziako EZT egiteari utzi ziotenean... Horiek ziren lehiaketak, horiek, eta ez gaur egungo kaskarkeria horiek/hauek guztiak (borondaterik onenarekin antolatzen badituzte ere)!

21. BI ESKEINTZIA ERREZAO, BAT EMATIA BAINO

Eskeintzia: eskaintzea / *Errezao*: errazago / *Ematia*: ematea

Behar izanez gero, esaera honen inguruko azalpen luze bezain interesgarria emango dizuegu. Bidali eskaera hona: esaera.zaharrak@aek.eus. Azalpenarekin batera, adibide edo anekdota esanguratsuren bat ere joango zaizue. Hala, idatzi.

22. BIBOA USTE, ETA BABOA IZAN

Bibo: gaztelaniazko "vivo" (bizkor, azkar, argi) / *Babo*: ergela

Autopertzepzioa zer den! Batzuek uste dute badirela oso argiak, azkarrak, jakitunak (intelektualak, ia), sakonak eta adimen handikoak... baina, egiatan, tontoak dira, baboak. Zuk, irakurle, pentsa dezakezu horixe bera gertatzen zaiela lerro hauen egileei. Baliteke, baina ez ote da zeure kasua ere? Ondo hausnartu horretaz...

23. BURDI ZAHARRAK, ABERIXA ASKO

Burdi: gurdi (*carro*, European ez Hego Amerikan)

Ezagun batek auto berria erosi zuen 1999an (bide batez, berdea zen). Egia da ibilgailua oso ondo

ibili zela luzaroan, baina zenbat eta urte gehiago bete, orduan eta arazo gehiago ematen zituen, are eta tailerreko langileak esan zion arte: "Hobe duzu saltzea, hemendik aurrera gero eta pieza gehiago aldatu beharko zaizkio-eta". 2024an saldu zuen, ia 25 urteko harreman baten ostean. "Autoa" dioenak "giza gorputza" ere esan dezake (edo "maitasun-harremana"), esanahia (ia) aldatu barik.

24. DABILENAK ZEOZER EKARTZEN DU ETXERA

Zeozer: zer edo zer, zerbait

Gogoratzen duzue eskolako Historia irakasgaien inoiz agertzen zen kontzeptu hau: "gizarte ehiztari-biltzailea"? Paleolitoko ekonomia nagusia zen (gaur egun ere badirau leku jakin batzuetan), eta oso oinarri sinplea zuen: bizitzeko, jateko zerbait ekarri behar zen etxera (edo leizera, berdin dio).

Horretaz ari zaigu esaera: etxean geldi dagoenak ez du ezer lortzen; baina, sofatik altxatuta, mugitzen denak, agian zerbait eskuratu eta ekarriko du etxera. Adibidez, 2024ko apirilaren 27an etxean geratzen denak zer egingo du, denbora alferrik gastatzea ez bada? Aitzitik, egun horretan Sopelara datorrenak sari handiak jadets* litzake, ederto pasatuko du, jende ezin atseginagoa ezagutuko du eta are gehiago maiteko ditu euskara, esaera zaharrak, euskal musika eta bertsolaritza. Dena den, badaezpada ere, ez irakurri orain 18. esaera.

* lortu (zertarako daude hiztegiak?)

25. DAGOENEAN PAR-PAR, EZ DAGOENEAN NEGAR

Par-par: barrearen onomatopeia, kar-kar (*ja, ja!*)

nahi duguna lortzen dugunean, pozik gaude (barre egiten dugu); nahi duguna lortzen ez dugunean, triste gaude (negar egiten dugu).

Ez zenuten uste gai ginenik azalpen laburrak emateko, e?*

* kar-kar-kar!

26. DAKIEN GUZTIA EZ DERRALA, AHALA ORO JAN EZ DEZALA

Derrala: erran (esan) dezala (*que lo diga*) / *Ahala oro*: ahal duen guztia

Jarrera batzuek ez dute fruitu onik ematen, ez dute ondorio onik ekartzen. Adibidez, ez da ona dakizun guztia esatea (gogoratu gaztelaniazko esaera: "En comunidad, no muestres tu habilidad"), hainbat arrazoirengatik: besteak molesta ditzakezu, gero zutaz abusa dezakete...

Halaber, ez da ona jan ahal duzun guztia jatea, batez ere osasun-zioengatik.

Hortaz, gaitasun handia izanda ere, ez da komeni beti % 100 ematea. Izan gaitezen apalak, eta hobeto biziko gara.

27. DANAK DAUKIE ZEOZE ONA

Danak: denek / *Daukie*: daukate / *Zeoze*: zer edo zer, zerbait

Horixe bera: den-denak, baita gauzarik txarrenek ere, alderdi ona izaten du, nahiz eta batzuetan zaila den alde baikor hori ikustea/antzematea. Kristauiek, adibidez, esaten dute pertsona bakoitzaren heriotza mundu hobe bateranzko trantsitua besterik ez dela*...

*Kultura judeo-kristauaren eragina handia da, oraindik ere, gure artean; baina hori beste gai bat da.

28. DANOK DAUKAU ZEOZEN FALTI

Danok: denok / *Daukau*: daukagu / *Zeozen*: zer edo zeren, zerbaiten

Egia da: den-denak du zerbaiten falta. Adibidez, imajina ezazu zeure burua izugarrizko bidaia batean... Ona da, bai, baina seguru inoren hutsunea nabaritutako duzula: seme-alabena, txakur edo katuarena, euskal paisaia, amaren kroketa edo aitaren tortillarena, norberaren ohearena, etxeko erosotasunarena, ohiko xanpuarena, senar edo emaztearena... (garrantziaren arabera sailkatuta).

29. DIRU-SOINUA GORREK ERE ENTZUTEN

Itxura guztien arabera, diruak mugiarazten du mundua, eta edonor dago/gaude haren mende. Badakigu jendeak sariengatik (eta ez beste ezerengatik) ematen duela izena gure lehiaketan, ez euskaltzaletasunarengatik edo atsotitzak eta ahozko euskal kultura sustatzearren... Tira, hori gure samina da, zuek ez duzue zertan jakin; isil gaitzen, beraz.

30. DOHAIN EMANA ZERBAIT HOBEREN ESKE DAGO

Dohain: doan, debalde / *Eske*: eskatzen

Badakizue gaztelaniaz esaten dutela inork ez duela ogerlekorik ematen 4 pezetaren truke (gazteentzat: ogerlekoa 5 pezetako txanpona zen (3 zentimo euro); oso gazteentzat: pezeta Espainiako Estatuko moneta zen euroa hartu aurretik). Bada, esanahi bera dute bi esaerek: ezer doan ematen badizute, pentsa ezazue agian emaileak zerbaiteko hobia espero duela trukean...

31. EGARRI EZ DEN ASTOARI ZEINEK EDANARAZI

Edanarazi: edatera behartu

Zaila da inork behartzea nahi ez duen zerbaiteko egitera; are zailagoa, bestea burugogorra denean (eta astoek fama hori dute). Antzeko zerbaiteko gertatzen da gure lehiaketan: nekez lortuko dute parte-hartzaileek gure epaile zintzo eta ondradu batek ontzat ematea erantzun txarren bat...

32. ELEA ZILAR DELA, IXILTZEA URRE

Ele: hitz, berba / *Zilar* (plata; argent) / *Urre* (oro; or)

Hitz egiteak asko balio du, ziur (bueno, hizlariaren arabera); alta, sarri, gehiago balio du isiltzeak, dela ez delako komeni hitz egitea, dela egoera zail bat baretzeko... Arabiarrek honen antzeko zerbaiteko esaten omen dute: *Egizu hitz, soilik baldin eta esango duzuna ederragoa bada isiltasuna bera baino*. Ulertu duzue? Bai? Orduan, ixo denok!

33. ERORIZ ZAZPI ALDIZ IKASTEN DA ZALDIZ

Zaldiz ibiltzen ikasteko (eta bizitzako beste zenbait arlotan), beharrezkoa da hainbat aldiz erortzea (hau da, hasieran txarto egitea). Inork ikasi al du igeri egiten, txirringaz ibiltzen, jendaurrean mintzatzen, ligatzen... lehenengo aldian? Ez, ezta?

34. ESANA HAIZEAK ERAMATEN DU; ESKRIBITUA HAN GELDITZEN DA, TXURIAN BELTZA

Eskribitua: idatzia / *txurian*: (gip.) zurian

"Hitzak eta lumak, eramaiten haizeak", hala dio beste esaera batek. Eta egia da: gizakiok ez dugu beti geure hitza betetzen, batez ere ahoz aginduz gero; alta*, gure berbak paperera ekartzen ditugunean (paperera edo, gaur egun, formatu informatikoetara), nolabaiteko ofizialtasuna ematen diogu hitz-emateari, eta ia-ia kontratu bihurtu (notarioaren aurrean edo epaitegian eginez gero, ken daiteke "ia-ia"). Orduan, errazagoa omen da berba betetzea, ezta?

* hala ere (badaezpada ere diotsuegu)

35. EUSKARAZ JAKIN, EGITEN DUENAK DAKI

Nor ote duzue bene-benetako euskalduna, lerro hauen egile xumeak eta gure Txapelketako antolatzaile bipilak aparte utzita? Bada, ahalik eta gehienetan euskara erabiltzen duena. Asko-asko jakinda ere, erabiltzen ez baduzu, ez zara izango benetako/benazko/egiazko/zinezko euskaldun zein euskaltzale *berdaderoa*. ¿Queda claro? Est-il clair ?

36. FESTAK AUREA EDERRAGO DU ATZEA BAINO

Jai bat dugunean aurretik (ospakizuna, bidaiak, bazkaria...), dena ikusten dugu alderdi onetik, eta hasten gara pentsatzen zein ondo pasatuko dugun. Jai hori amaituta, ordea, paisaia ez da horren polita: buruko mina dugu (batzuek), konturatzen gara gehiegi gastatu dugula (gehienok), ez dugula horren ondo pasatu eta gure hasierako aurreikuspenak ia ez direla bete... Alegia, amets gozotik errealitate gordinera igarotzen gara.

37. FRUITUETARIK AGERI ARBOLA

Ageri: agertzen

Zein da pertsona bat benetan ezagutzeko modurik onena? Zer egiten duen ikustea. Bada, gauza bera agitzen (gertatzen) da zuhaitzekin: beren obrak (fruituak) ikusita jakingo dugu zer (edo nolakoak) diren. Adibidez, azalpen hauek irakurrita konturatuko zara nolako lehiaketa antolatzen dugun...

38. GANIBET BER BATEK DEBAKA OGIA ETA ERIA

Ganibet: labana, aizto / *Debaka:* ebakitzen du / *Eri:* atzamar

Tresna berberak ondorio onak zein txarrak eragin ditzake. Azalpen hauexek hartuko ditugu eredutzat: batzuentzat argigarriak izan daitezke, baina entretengarriak ere; baina baten batek hartzen baditu Delfoseko orakuluaren berbatzat, (edozein) jainko(sa)ren mezutzat edo AIZU! aldizkariaren horoskopoztat, argi izan ezazue horrek amaiera txarra izango duela...

39. GITXI IKASIA, BETI JAKINTSU

Gitxi: gutxi

Autopertzepzioari buruz ariko gara oraingoan. Pertsona batzuek ez dute ondo antzematen beren burua nolakoa den benetan (adibidez, lerro hauek idazten dituzteenek benetan uste dute dibertigarriak direla; *enfin...*). Horixe gertatzen zaie gutxi ikasi duten batzuei: oso jakintsuak direlakoan daude, batek daki zergatik.

40. GURASOAK BETIKO EZ DIRA

Guztiok hilko gara egunen batean, baita (tamalez) geure aita-amak ere. Beraz, adi: ezin gara beti gurasoen kontura bizi, ezin izango digutelako lagundu urtez urte *per secula seculorum* ("mendez mende", latinez*).

* izan ere, azalpen hauek funtzio bikoitza dute: esaeren zentzua argitzea eta, bide batez, "kulturilla" (ez "kultur hila") hedatzea lerro apal hauen irakurleon artean.

41. GUTXI ETA ONA, ESTIMATUAGO

Zerbait ona denean, eskertzen da kantitate txikian edukitzea. Adibidez, guk ez genuke nahi hozkailuan 10 kilo kabiari eta 10 botila xanpain edukitzea, azkenean nazkatuko ginatete-eta. Pentsa ezazue gure EZT hilean behin egingo bagenu...

42. HAMAR KILO GATZ JAN BEHAR DA, ELGAR EZAGUTZEKO

Elgar: elkar

Denbora luzea behar da bi pertsonak (bikote batek, alegia) ondo-ondo ezagutzeko elkar: horretarako, ezinbestekoa da zenbait urteko bizikidetzatza. Bide batez, galdera: zenbat hil/urte behar du bikote batek 10 kilo gatz jateko bien artean? (eta haietako batek hipertentsioa badu, zer?) Aitor dezagun gure ezjakintasuna gai horretaz, gatzaren oso zale izanik ere!

43. HILDA GERO, DANAK ONAK

Danak: denak, guztiak

Bueno, den-denak... Egia da norbait hitzen denean soilik haren alderdirik onenak gogoratzeko joera egoten dela, txarrak alde batera utzita, agian haren senide eta lagunak ez molestatzearren. Proba bat egiteko, Richard Nixon presidente estatubatuarren (1913-1994) biografia bat bilatu dugu, eta zera topatu:

"Ekintza nagusiak:

Richard M. Nixonen lorpen handienetako bat AEBetako harremanak hobetzea izan zen Txinarekin eta Sobietar Batasunarekin. Henry Kissingerren laguntzaz, Arma Estrategikoak Mugatzeari buruzko Elkarriketak (SALT I) negoziatu zituen 1972an, Sobietar Batasunarekin batera armamentu-karrera kontrolatzeko".

Horrela ikusita, badirudi gauza onak egin zituela politikari kontserbadore, diktadoreen lagun eta gerrazale horrek...

44. HIRU BELARRITAN IGARAN HITZ ISILA, OROTAN LASTERKA DABILA

Itsasoak oso paper garrantzitsua izan du kultura guztietan (Mongolian, Nepalen, Bhutanen, Hungarian, Bolivian, Paraguain, Suitzan eta horrelako lekuetan izan ezik, jakina), historia osoan. Egia da itsasoak asko ematen duela (arrantza, gatza, merkataritza, bidaiatzeko aukera...), baina, trukean, bere parte eskatzen du: adibidez, marinel askoren biziak (tartean, gure birraitonarena).

45. IKUSI NAHI EZ DU(N)ANA, BETI AURREAN

Dunana, duana: duzuna, hika

Matematikoa da: zerbait ikusi nahi ez duzunean (neska-lagun edo mutil-lagun ohia, hirugarren solairuko auzokide astuna, beti dirua eskatzen dizun sasi-laguna, aspaldi gaixorik dagoelako pena handia ematen dizun senidea*, etengabe sexu-harremanak eskaintzen dizkizun neska/mutil ezin politagoa**...), hortxe agertuko zaizu maiz (salbu eta etengabe sexu-harremanak eskaintzen dizkizun neska/mutil ezin politagoa, noski).

* baina gogoan izan 75. esaera...

** txantxa da: horrelakorik ez da sekula egoten

46. ITXAROPENA, POBREAREN OGIA

Ogia ez ezik, bestelako elikagaiak ere behar ditugu gorputz-arimetarako. Pobreek ez dute/dugu izaten ondare material askorik (horrexegatik dira/gara pobreak, eta ogia ondare horien metafora besterik ez da); gabezia hori betetzeko, beraz, eta aurrera egiten jarraitu ahal izateko, aberatsak dira itxaropenez. Adibidez, uste komuna da jende behartsuak loteria gehiago erosi ohi duela dirudunek baino, esperantza dutelako zerbait tokatu eta bizimodua aldatu ahal izango dutela (hala ere, ez da egia: ikerketen arabera, loteria-erosle onenak adin ertaineko eta gizarte-estatus ertain-altukoak omen dira).

47. JAIKI ZEN NAGIA, ERRE ZUEN HIRIA

Jaiki: altxatu / *Nagi*: lanerako edo egin behar dituen gauzetarako gogorik izaten ez duena *Nagiak* (alferrak) ez dira mugitzen ezertarako ere (lerro hauek idazten dabiltzanak ezagutza sakona dute gai honetaz). Baina kontuz ibil zaitez alfer bat mugitzen hasiz gero: horrelakoetan, behin mugitzen hasita, edozer egiteko gai da!

48. JAINKOAK EZ BADU NAHI, SAINDUAK AHAL GUTI

Ahal: botere / *Saindu*: santu / *Guti*: gutxi

Bizitza honetan (eta, kristauen arabera, baita hurrengoan ere, benetan horrelakorik egonez gero), gutxi batzuek agintzen dute, eta besteok ez. Euskal Herrian, Europa katolikoan bezalaxe, aspaldiko ohitura komuna izan da eskaerak egitea santuei (lana topatzeko, senargai edo emaztegai (ona, "garbia", leiala, polita, aberatsa, argia (baina ez gehiegi), langilea, jatorra...) lortzeko, seme edo alaba alferrak (edo ez oso azkarrak) azterketa garrantzitsu bat gainditzeko, soldaduskatik libratzeko, Athletic kopako finalera pasatzeko (edo ez pasatzeko), haurdun geratzeko (edo ez geratzeko), haurdunaldia ondo joateko (edo ez), loteria tokatzeko, 3. solairuko auzokideari zerbait (ez) oso larria gertatzeko, senideren baten gaixotasuna arintzeko (edo alderantziz), alabaren edo semearen bizitza matrimoniala hobetzeko...), trukean zerbait eskainita (ikus 71. esaera).

Alabaina, santuek ez dute batere botererik Jainkoak ez badu nahi, kristauen ustez benetako botereduna, ahalguztiduna, Jainkoa bera baita, eta santuek hari eskatzea besterik ez dute izaten, gizakien ezdeusen eta dibinitate ahaltsuaren arteko zubi-lana eginda. Gaztelaniaz esaten den moduan, "Donde manda capitán/a (edo patrón/patrona), no manda marinero/a".

49. JOKARIA, BETI GALTZAILE

Jokaria: jokalaria, jokoan edo apustueta ibiltzen dena (OHARRA: hitza ez da agertzen hiztegi gehienetan; hortaz, kontuz erabili, batez ere azterketetan; dena den, nork behar du "jokari" berba azterketa batean, e?)

Jokalaria, edozein joko-motatan, beti du galtzeko aukera. Azken batean, joko guzti-guztiak (etxeke edo euskaltegiko bingoak izan ezik) negozio dira, matematikoki diseinatuta daude etekinak emateko, eta antolatzaileek helburu bakarra izaten dute: dirua irabaztea; beraz, jokatzeko dutenek zerbait galdu behar dute, ezinbestean. Adibide moduan, Nevada estatuan (AEB), makina txanpon-jaleek jokatuakoko diruaren % 75 gutxienez itzuli behar dute saritan (hots, ia % 25eko mozkina lortzen dute). Azken batean, adituek dioten moduan, zorte-jokoak dibertitzeko modua izan daitezke (betiere, neurrian erabiliz gero), baina sekula ez bizimodua.

50. KANPOAN EDURRE, BOTA SURTERA EGURRE

Edurre: elurra / *Surtera*: sutara / *Egurre*: egurra

Konduktibismoaren oinarria da fenomeno mental guztiak gorputzaren erreakzioetara murrizten direla; kasu honetan, sua pizten dugu hotz garenean. Hau da, erabaki batzuk hartu behar izaten dira momentuan, inguruko egoeraren arabera.

Hala ere, onartu behar da esaera apur bat zaharkituta geratu dela: jada gero eta elur gutxiago botatzen du Euskal Herrian, klima-aldaketaren ondorioz; bestalde, gero eta jende gutxiagok ditu beheko sua eta tximinia etxean, gehienok pisuetan bizi gara-eta; gainera, egurra, ikatza, petrolioia eta karbonoa duten bestelako ekaiak erretzeak handitu egiten du airearen kutsadura eta are gehiago eragiten dio klima-aldaketari, beraz ez da komeni.

Hori guztia esanda, ez dugu uste hemendik aurrera esaera hau maiz erabiliko denik... laster "Deskatalogatutako Esaera Zaharren Inbentarioan" (DEZAn) sartuko da, epe laburrean glaziaziorik gertatu ezean, behintzat.

51. LAGUNAK, INFERNUAN ERE GAUZA ONA

Argia da, ezta? Lagunak edonon dira beharrezko: parrandan, zineman, administrazioan (izapidetzeekin –paperekin– laguntzeko), gestoretan (errenta-aitorpena ikuskatzeko, esaterako), dendetan (zer erosi aholkatzeko), norberaren lantokian (giro ona izateko)... lagunak beti dira onak, baita tokirik txarrean ere. Arrazoi dugu, lagun maiteok?

52. LAPIKO EZIN DANA, EZTALGI LITZATE

Dana: dena / *Eztalgi*: estalki, tapa

Denok ez dugu balio edozertarako; bueno, zehatzagoak izanda, inork ere ez du balio edozertarako. Hori, baina, ez da berez arazo: kontua da gutako bakoitza kontziente izatea zer egin dezakeen, eta horretan aritzea.

Esate baterako, hainbat lan egoten dira EZT prestatzeko (bere txikitasunean), eta antolakuntza-taldeko inor ez da gai den-denak bere gain hartzeko, denbora faltagatik eta denon dohainak ez direlako berdinak... Eta gainontzeko zereginetan oso trebea ez denari, zer geratzen zaio? Bada, azalpen hauek idaztea, adibidez.

Horregatik, izan ura, ene laguna... Ai, ez, hori beste pertsonaia bat da. Horregatik, ezin bazara lapiko izan (handia, zabala, gauza goxoen gordailua), saia zaitez gutxienez tapa izaten, lapikoari bere funtzioetan laguntzeko.

53. LEGE GUZTIAK BERE TRANPA

Arau guztiek dute zirrikitu edo bideren bat tranpa egiteko. Ondo dakite hori abokatuek eta abokatuen bezero batzuek, baita gure EZTko parte-hartzaile batzuek ere (zer uste zenuten, ez ginela konturatuak, ala?).

54. LURRETIK SORTHUAK, HARAT GOAZKE; LURRIK GABE, DEUS EZ GIRA

Harat: hara, bertara / *Goazke**: joango gara, beharbada goaz

Biblia irakurri baduzue (irakurri ez baduzue, asko-asko ere ez duzue galdu), jakingo duzue jainkoak lurretik sortu omen zuela Adam; horregatik esan ohi da gizakiok lurretik sortu ginela eta, hildakoan, bertara itzuliko garela (batez ere lehen, ehorzketak askoz gehiago zirenean errausketak baino). Hori horrela ulerturik, bigarren perpausa lehenengoaren ondorio baino ez da (eta, beraz, bi puntuz idatz zitekeen, eta ez puntu eta komaz, baina hori beste gai bat da...). Gizakiok, gure teknologia guztiarekin ere, lurretik bizi gara, lurretik ateratzen ditugu elikagai guztiak, eta oso

txarto genbiltzake ahaztuko bagenu Ama Lurra dugula aita eta ama... Nahiko diskurtso ekologikoa da hau? Ondo, bada!

*-ke atzizkiaz (geroaldi arkaikoaz, "dateke" forman aurki dezakegunaz, kasu) beste batean hitz egingo dugu, ondo baderitzozue.

55. MEDIKU TXARRAK ETA ARNO ONAK ASKO HILTZEN DITUZTE

Arno: ardo

Bide askok eta askotarikoek eraman gaitzakete heriotzara. Horietako bi aipatzen ditu esaera honek: osagile eskasak eta ardo ona. Biak dira hilgarriak, baina, bistan, da, arrazoi ezberdinengatik. Analiza ditzagun:

a) Sendagile txarra tokatuz gero parean, baliteke diagnostiko ez-zehatza egitea, eta iboprufeno soila agintzea (berez, hanturaren aurkako medikamentu antiinflamatorio ez-esteroidea*) apendizitis baten aurrean... Horrelakoetan, peritonitisa agertzen da egun pare baten barruan, eta... (ikus 43. esaera).

b) Ardo onak abantaila asko ditu (kolesterol-maila jaitsi, artritisa edo minbizia izateko arriskua gutxitu, bihotzeko gaitzak prebenitu, buruko osasuna hobetu, zahartze-prozesua atzeratu eta digestioari lagundu, adibidez), baina neurrian hartuz gero. Gehiegi(txo) hartuta, alkoholak deshidratatzen du, triglizeridoen maila handitzen du, ajea eta menpekotasuna sor ditzake, eta hainbat gaixotasun dakartza: bihotzekoak, obesitatea, diabetesa edo gibelego arazoak, zirrosia, esaterako. Ez dago jakiterik zenbat pertsona aldatzen diren dimentsioz** alkoholaren erruz, baina OMEk (Osasunaren munduko erakundeak) 3 bat milioi kalkulatzen ditu, urtean. Zer da hobea, orduan, mediku txarra ala alkohola? Gure ustez, osagile txarra tokatuz gero ondoan, ez dago arazorik alkohola hartzeko; total...

* Badakigu berdin dizuela jakiteak zer den iboprufenoa, baina honelako azalpenek itxura jantziagoa ematen diete, gure ustez, azalpenoi.

** Dotore geratu zaigu, e?

56. MENDIRA, OGIXE TA TXAMARRIE ERUEN

Ogixe: ogia / *Txamarrie:* txamarra / *Eruen:* eroan, eraman

Arazoak aurreikusi behar dira, eta horien arabera jokatu. Mendira bazoaz, zein arazo topa dezakezu? Bada, hotza eta gosea (egarria ere bai, baina errazagoa da iturriak topatzea mendian, ezen ez berokiak eta ogitartekoak*); beraz, zentzuzkoa da mendira ogia (bokatak egiteko) eta txamarra (gorputza estaltzeko) eramatea, badaezpada ere.

Azterketa batera, bolaluma eta nortasun-agiria eraman behar dira; futbol-partidara, ogitartekoa eta sarrera; hondartzara, bainu-jantzia, eguzkitako krema eta betaurreko ilunak; EZTra, jarrera ona, umorea eta esaerak ondo ikasita; etab.

* Seguru inoiz ez duzuela horren gaineko hausnarketarik egin

57. MENIAGATIK, IZKILURIK EZ ITZI

Menia: tregoa, su-eten / *Izkilu:* arma / *Itzi:* utzi, laga

Gerra baten erdian tregoa adostuta ere, ez fidatu etsaiaz; eta, batez ere, ez gorde armak. Badaezpada ere...

58. MILA URTE IGAROTA, URA BERE BIDEAN

Igarota: pasatuta

Urak bere bideak ditu eginda aspaldi-aspalditik, eta gertatzen dena gertatzen dela, horiek ditu bere bideak. Alegia, gauza batzuk ez dira sekula aldatzen. Esaera hori (ustezko) Erdi Aroko abesti batean agertzen da, "Beotibarko kantua" izenekoan hain zuzen:

Mila urte igarota / ura bere bidean.

*Gipuzkoarrok sartu dira / Gazteluko etxean,
nafarrokin batu dira / Beotibarren pelean...*

Gudu (bataila) hura 1321. urtean agitu zen; baina, antza denez, ordurako ohikoa zen gipuzkoarrak (Gaztelaren alde) eta nafarrak (beren independentziaren alde) borrokan aritzea elkarren kontra. Beraz, lehen esaldi poetikoak esan nahi du egon badaudela denboraren iragateak ere ezin alda ditzakeen gauzak: gipuzkoarren eta nafarren arteko antzinako lehia odoltsua, esaterako.

59. NAHI DUNAK GEHIAGO EGITEN DU, AHAL DUENAK BAINO

Dunak: duenak

Gaitasuna baino, maiz prestasuna da garrantzitsua. Mesede bat eskatzen badiezu bi pertsonari, nork lagunduko dizu gehien: ahal duenak ala nahi duenak? Argi eta garbi dago: nahi duenak laguntza handiagoa emango dizu, gogoz ariko da-eta. Bestek, gaitasuna izanda ere, ez du gauza handirik egingo, borondatea faltako baitzaio (baten batek damua-edo sentitu badu hau irakurtzean, ez da hori izan gure asmoa, baina pozten gara).

60. NON ERROMERI, HAN SANTA MARI

Erromeri: erromeria

Pertsona batzuk jaiz jai ibiltzen dira, apurtu ezinezko joera baten menpe. Horrelakoa zara zeu ere? Gu ez, jakina: gu formal-formalak gara.

61. NON ZALDARRA, HAN ATZAMARRA

Zaldar: pikorta, garau, "grano" / *Atzamar:* hatz, eri

Nahikoa da arazotxo bat izatea, edo min txiki bat, edo ahulguneren bat, mundu guztiak horrixek erreparatzeko eta horrexetan tematzeko. Asmo txarrez egiten dute? Baliteke...

62. NORI, NOLA MINTZA

Mintza: mintzatu, hitz egin, berba egin

Testuinguruaren arabera jokatzeko da zentzuzkoena; hortaz, ondo pentsatu nola hitz egingo diozun aurrekoari. Kontuan hartu nor den, zer dakien, nolakoa den, zer entzun nahi duen, zer espero duen zuregandik... Izan ere, ez da gauza bera 5 urteko ume bati berba egitea, horren amari, edo horren aitaitari... Edozein hizlarik daki bere hizkera moldatu behar duela entzuleen ezaugarrietara: euskalkia/batua, abiadura, tonua, erregistroa (lagunartekoa, jasoa, neutroa)... Mundu guztiari ezin zaio (ez da komeni) berdin mintzatu. Aittu'aldek/n?

63. NUN ENE XOKO, HAN ENE GOXO

Nun: non / *Ene:* nire / *Xoko:* txoko

Gutako bakoitzak badu leku faborito bat, eta hori norberaren etxea izaten da. Ingeleseko hitzunez ondo esaten duten moduan, "Home, sweet home" (adi: Google Translateren arabera, "etxera, etxeko gozoa (!)").

64. OGIA LEHENAGO, ORA BAINO

Or: txakur

Lehentasunak oso inportanteak dira bizitzan (gero, "bigarrentasunak" datoz, A. Otegik dioen moduan). Eta, egia esanda, aukeratu behar bada janariaren (metaforikoki, "egia") eta luxuen artean (adibidez, gaur egun, etxeko abere edo maskotak), bada, argi dago denok egingo genukeela janariaren alde, maskotei zor zaien errespetu guztia ahazteke, noski. Baten batek erantzungo dit garai batean (eta oraindik ere, lekuren batean) orak edo txakurrak ezinbestekoak izaten zirela (direla) piztia batzuek ehizarako; egia da, bai, baina ehiza ere ez al da, batez ere gaur egun, luxuzko ariketa (konnotazio etiko-moraletan sartu gabe)?

65. OHEAK GAZTEA AZKARTZEN, ZAHARRA AHULTZEN

Azkartu: indartu, bizkortu, sendotu

Oheak, lo egiteko edo etzanda egoteko altzari horrek, ez du ondorio bera sortzen pertsona guztiengan. Batzuei (azkarrei, gazteei), laguntzen die indarra berreskuratzen; besteei, aldiz, energia xurgatzen die. Ziur aski, neurrian dago kontua (bizitzaren arlo orotan legez): abusatuz gero ia dena da txarra (esaera zaharrak izan ezik, noski, jakina eta prefosta).

66. OKIN BERRIAK, BAHIA ZURI

Bahi: bahe (hondo sareduna edo zuloduna duen lanabesa, aleak tamainaren arabera edo zatikiak bereizteko erabiltzen dena)

Normalean, zeregin berri batean sartzan garenean (edo harreman berri batean), dena oso ondo egiten saiatzen gara, inpresio ona sortzeko eta zeregin (edo harreman) horretan segitu ahal izateko; izan ere, zerbaitetan berria zarenean gauzak txarto egitea ez da sobera ulergarria, ezta? Gero, denborak aurrera egin ahala, baliteke "erlaxatzea" eta horren txukun ez aritzea... Baina hori beste esaera bat izan liteke.

67. ONHETS NEZAN TRONKOA, IDURI ZEKIDAN JAINKOA

Nezan: nuen (baina subjuntiboan) / *Tronkoa:* enborra / *Iduri:* iruditu / *Zekidan:* zitzaidan (subjuntiboan, baina)

Antzekoa da "Eder edo itsusi, zein begik ikusi" esaera, biek gai bera jorratzen dutelako: erlatibotasuna. Literalki, esaerak zera esan nahi du (gaur egungo euskarara ekarri dugu, azalpen hauen irakurleen artean filologo gutxi egongo delakoan, nahiz eta kontziente garen Euskal Herria nagusi dela, mundu osoan, FKPC indizean: Filologoaren Kopurua Per Capita): "Enborra maitatu nuen, (eta) iruditu zitzaidan Jainkoa". Hau da, norbait (edo zerbait) maite dugunean, horixe iruditzen zaigu munduko onena; izan ere, gogoratu zer den Jainkoa sinestunentzat: izaki traszendentea (edozein ezagutza posibletatik harago dago), perfektua, beregaina (ez du ezer (ez inor) behar), ahalguztiduna, ez du hasierarik ez amaierarik ere, existitzen den guztiaren sortzaile, etab., etab.

68. PIXKE TA PIXKE, PUSKE

Pixke: pixka (Kopuru txiki, apur) / *Puske:* puska (zati)

Pixka askok, bilduta, puska handia egiten dute. Gogoan duzue Lola Florensen ideia bitxia? 1987an, Espainiako Ogasunak salaketa jarri zuen haren aurka, 47 milioi pezetako iruzurra egin zuelakoan (egungo 282.475,69 €). Garai hartan Espainiako Estatuak 40 bat milioi biztanle zituenez, zera esan zuen *bailaora* famatuak: "Espainiar bakoitzak pezeta bat bakarra emango balit, ordain nezake zorra" (horregatik, batzuek diote hark asmatu zuela "crowdfunding" sistema).

69. POLITIKA, GERLARIK GABE EGITEN DEN HILKETA

Gerla: gerra

Politika eta gerra oso antzekoak dira, batez ere boterea (edo hegemonia, grezieraz ἡγεμονία) bilatzen denean. Ekintza bien arteko aldea modua da: politikan, hitzak erabiltzen dira gehien bat; gerran, armak. Hala ere, denok dakigu (batik bat euskaldunok) politikaren bidez min handia sor daitekeela, non heriotzak ere ez diren falta... Horregatik, politikak badakar hilketarik zenbaitetan, nahiz eta gerra-deklaraziorik ez egon tartean. Sinetsi ezean, galdetu Palestinan, Saharan, Korsikan, Donetsken, Ipar Irlandan eta beste ehunka tokitan, Euskal Herria barne.

70. SAINDU-MAINA, OTSO HIZANA

Saindu: santu / *Maina:* modua ("manera")

Batzuetan, jendea aldatu egiten da, eta zail egiten zaigu itxura berria onartzea. Kasu honetan, "otso" (gaiztoa, odol-gosea, basa*...) zen batek saindu moldea hartu du orain, eta hura ikusten duenak, lehendik ezagutzen baitzuen, ez du sinesten benetako aldaketa denik... Imajinatu zuen ezagun bat ("lagun" gehiegizkoa litzateke), betidanik paso egin duena euskaraz eta euskal kulturaz, bat-batean agertzen dela herriko euskaltegian (bat baino gehiago egonez gero, ziur aski AEKrean) euskalduntze-eskoletan izena emateko prest, besapean "Erderismos" (Altube'tar

Seber, 1930) eta "Gramática didáctica del euskera" (Ilari Zuburi, 2012) eta soinean Euskal Herrian Euskaraz-eko kamiseta daramatzala. Zer esango zenukete, behin ahoa ixtea nekez lortuta?

* Ikusi baduzue F. Rodríguez de la Fuenteren "El hombre y la Tierra", ahaztu parentesi barrukoa

71. SAINDU GUZIAK OLIOKOI

Saindu: santu / *Guziak*: guztiak / *Oliokoi*: olio-zale

Betiko tradizioa izan da santuei opariak egitea; horregatik, "opari" hitzaren esanahietako bat da "eskaintza" edo "sagrifizio", eta argi dago "opa izan" aditzetik datorrela ("eskaini, norbaitentzat zerbait nahi izan"); beraz, "ofrenda" ere esan daiteke. Kontua da ohitura izan dela eta badela santuei argia piztea, dela kandelen bidez, dela, antzina, olio-lanparen bidez. Ez dago argi ohitura Erromatar Inperiotik edo kristautasunaren lehen garaietatik datorren (kristauak, aurreneko urteetan, leku ezkutu eta ilunetan biltzen ziren, beren burua gordetzeko, eta hor kandela eta lanpara asko erabiltzen zituzten), baina oraindik ere ikusten dira argiak munduko eliza guztietan. Horregatik, santuek bazekitenez zerbait jasoko zutela (olioa edo kandelak) beren laguntzaren truk, horren zale egin ziren. Alegia, inork ez du ezer egiten debalde...

72. SALTSA HOBERENA GOSEA DA

Hoberena: onena

Saltsak garrantzi handia du sukaldaritzan, jakien zaporea, kolorea, testura, usaina eta itxura hobetzen ditu-eta. Azken batean, saltsa on batek erakargarriago bihurtzen du edozein plater (ez ahaztu antzina saltsek, eta espeziek oro har, disimulatu egiten zutela janariaren usteltze-prozesua, orduan ez baitzegoen hozkailurik). Edonola ere, gure desio gastronomikoa pizteko, bada saltsak baino eragile eraginkorragorik: gosea bera. Gose garenean, nork ez du esaten (ia) edozer jango lukeela?

73. SAN JUAN, NEKEZ ETORRI TA ARIN JUAN

Juan: joan (aditza, ez izena)

San Joan eguna (horrelaxe dakar Euskaltzaindiaren Hiztegiak) jaiegun garrantzitsua da Euskal Herrian eta kultura kristau guztietan, eta ekainaren 24an ospatzen da (agian, Egunean Behinen galdetu(ko) dizuete inoiz), nahiz eta bezperako gauak garrantzi handiagoa duen. Luze idatz liteke gau horren esanahiaz, antzinako sinesmenen iraupenaz, udako solstizioaz... Baina hemen esaera zaharren gaineko azalpenak irakurtzen ari zarete, ez saiakera antropologikorik (ai, zaudete adi!). Kasu honetan, argi dago zentzua: jaiegunak oso gutxi dira (lehen, are gutxiago) eta kosta egiten zaie iristea; baina, gero, atoa, berehala, aurki iragaten, pasatzen dira eta berriro itxaron behar dugu berriz etorri arte.

74. SARTU EZ ETA KENDU, HORRELA EZIN MANTENDU

Esaera honek balio du soldatarako (gehiago gastatzen baduzu irabazten duzuen baino gehiago, arazoak etorriko dira), aurrezkietarako, hozkailuko edari edo janarietarako, dendetako stocketarako, gorputzeko erreserbetarako, armadetako armategietarako, lehengaien erreserbetarako mundu osoan... Hortaz, ahal duzun neurrian, ez gastatu daukazun dena: gorde zerbait, eta, ahal duzunean, berriz hornitu gastatu ahala.

75. SEKULAN BAINO, NOIZBAIT HOBE

Sekulan: inoiz ez / *Noizbait*: inoiz, momenturen batean

Hots, hobe berandu, inoiz ez baino. Zenbaitetan, zereginak geroko uzten ditugu (oso berba polita da "prokrastinazio" (latinez, *cras* hitzak "bihar" esan nahi du); Elhuyar Hiztegian agertzen den moduan, "eginbeharrak arrazoirik gabe atzeratzea"), baina den-dena ezin da etorkizunerako utzi, eta noiz edo noiz egin behar dira gauzak, batez ere presazkoak badira (oso gaixorik dagoen senideari bisita, adibidez, badaezpada ere*).

* Bale, berriro jarri gara tragiko...

76. SEMERIK EZ DUGU ETA IZENA JARRI DIOGU

Jende askoren ohitura da gertakariei aurreratzea eta gauzak aldeztu egitea. Txarra al da? Ez du zertan, baina arriskutsua da. Imajinatu norbaitek 2021eko irailean enkargatu zuela, badaezpada ere, 2022rako udako oporraldia: 11 eguneko bidaiaren antolatua; izena: "Ukraina harrigarria".

77. SUGEA HILGATIK, SUGAKUMEAK BIZI

Hilagatik: hil arren, hilda ere / *Sugakume*: sugearen ume, sugekume

Arazo batzuk erraz desagerraraz ditzakegu, baina baliteke horien ondorioak zailagoak izatea konpontzen. Adibidez, Ukrainako gerra atoa, oraintxe bertan, amaituko balitz ere, zer egin Errusia-Ukraina arteko ezinikusiarekin, eta hango hiri eta herrien zaharberritzearekin, eta Errusiako ekonomiarekin, eta Donbas zein Donetsk eskualdeetako jendearekin eta haien eskubideekin, eta mendebalderantz jo duten milioika errefuxiatuekin, eta NATOren zabaltze-asmoekin, eta Ukrainiako talde faxistekin, eta Sobiet batasunaren itzala berpizteko planarekin, eta komunikabide batzuen kontrako zentsurarekin, eta kazetari espetxeratuekin eta abarrekin? (2022ko azalpena da, baina oraindik balio du; tristea, ezta?)

78. TIPIAN IKUSIA, BETIKOTZ IKASIA

Tipian: txikitan / *Betikotz*: betiko

Txikitan ikusten eta ikasten duguna betiko geratzen zaigu iltzatuta burmuinean. Guri, behintzat, hala gertatu zaigu.

79. TONTOAK ZER DAKI EGITEN? ONTSA EGINAREN DESEGITEN

Ontsa: ondo, ongi

Tontoek ez dakite ezer egiten. Bueno, ez dakite ezer ONDO egiten. Beraz, zertan dira onak tontoak? Bada, jada ondo eginda dagoena desegiten; beste ezertan ez. Ulertu duzu azalpen hau, ala esaera honen protagonistetako bat al zara*?

* Testu idatzietan ez omen da ironia ondo nabaritzen...

80. TRIPAK MUGIARAZTEN DITU HANKAK

Mugiarazi: mugitzera behartu

Gose garenean, edozer egiteko gai izaten gara. Batzuetan (gehienetan ez esatearren), goseak indar handiagoa izaten du ideologiak, printzipioek, ametsak eta filosofiak baino.

81. TXIROAK, ARLOTEA HIGUIN

Txiro: pobre, behartsu / *Arlote*: bidean eta eskean bizi dena / *Higuin*: nazka

Arloteak etxez etxe ibiltzen ziren (edo dira), eskean. Bada, txiroei ez die batere graziaz egiten arloteak topatzeak, miseria partekatu behar dutelako haiekin.

82. ULERLE ONARI, BERBA GITXI

Ulerle: ulertzen duena / *Berba*: ele, hitz / *Gitxi*: gutxi

Erraz ulertzen duenari, gauzak labur azaldu. Aski da horrela; bai, ezta?

83. UR HUTSAK, BIZIA LUZATU

Denok dakigu edari alkoholduak txarrak direla osasunerako, kaloria asko edukitzeaz gain, hainbat gaitz sor ditzakeelako: presio arterial handia, bihotzeko gaixotasunak, istripu zerebrobaskularrak, gibeledako eritasunak, arazo digestio-arazoak eta hainbat minbizi-mota (bularrekoa, ahokoa, eztarrikoa, laringekoa, esofagokoa, gibeledakoa, kolonekoa eta ondestekoa); kafea eta tea ere ez dira askoz hobeak: kitzikagarriak dira eta, beraz, azaroak ekar diezazkigukete lo egiteko edo digestio-aparatuan; edari azukredunak ere ez dira gomendagarriak, medikuek behin eta berriro esaten duten moduan... Zer geratzen zaigu edateko? Ura (H₂O). Ura bakarrik edango bagenu, luzeago biziko ginatke... Aspertu ere bai, jakina. Irakurri, berriro, 56. esaera.

84. URREA ESAN, TA URRIA EMAN

Urre: kolore hori-gorrixka distiratsuko metal bikaina, urak, aireak eta azidoek erasotzen ez diotena (ikurra, Au; zenbaki atomikoa, 79; prezioa orain, 71,04 €/g) / Urri: gutxi, eskas

Esaten dugunetik egiten dugunera, alde handia egon daiteke; agintzen dugunetik ematen dugunera, alde handia egoten da. Gizakiok ez gara fidatzekoak, oro har, eta sarritan jaten dugu hitza... Adibide sinple bat ematearren, seguru denok pentsatu duzuela, orriok ikustean, esaera zaharren gaineko azalpen argi(garri), interesgarri, irudimentsu, dotore, egoki, koherente, kohesionatu, aberats, zuzen* eta ulergarriak topatuko zenituztela...

* Asmatu duzue, bai: C2ko ebaluazio-irizpideak dira. ;)

85. URRUN HELDUKO DA, BARATZ DOALARIK, GERATU GABE DOANA

Baratz: baratxe, astiro

Kontua ez da gauzak oso azkar egitea, baizik eta ondo egitea; eta kalitatearen parametro horretan, ezinbesteko osagaia da iraunkortasuna (perseverancia, persévérance). Horregatik, gehiago lortuko duzu astiro arituta egunero, eta ez aldi bakar batean gauza asko eginda. Adibidez, egunero-egunero gimnasia egiten baduzu 10 minutuz, gorputzak eskertuko dizu; baina hil osoan egun bakar batean 5 orduko saioa egiten baduzu gimnasioan, axubetak (eta gimnasioko faktura) besterik ez duzu lortuko.

86. UZTAILEAN, IGITAIA ESKUAN

Igitaia: uzta biltzeko edo belarra ebakitzeko lanabesa, komunistentzat mailuaren lagun mina Behin, Picassok esan omen zuen: "Inspirazioa existitzen da, baina topatuko ahal zaitu lanean!". Alegia, tresnak momentu jakin batzuetan behar ditugu, ez beti (bide batez, Amets Arzallusek maiz esaten du bertsorik onenak autoan doala bururatzen zaizkiola). Horregatik, noiz izan behar dugu igitaia eskuan? Bada, uzta-garaian (a zer kasualitatea: uztaila = uzta-hila!).

87. XAHARRARI ESKER GUTI

Xahar: zahar / *Guti*: gutxi

Mendebaldeko gizarte honetan, ez ohi diegu errespetu handirik erakutsi zaharrei; alegia, ez diegu esker onik adierazten bizitzan egin duten guztiarengatik. Lasai, gu zahartuz/zahartuta gero, neurri berean ordainduko digute, itxaron 20*/30*/40* urtez...

*Norberaren adinaren arabera

88. XAPELIK HANDIENAK EZTU BURU HUTSIK BETETZEN

Xapel: txapel / *Eztu*: ez du

Arropak, kanpoko itxurak oro har, ezin ditu gure gabeziak estali. Munduko orrazkerarik konplikatuena erakuts dezakezu, inoizko zapatarik garestienak jantzi edo Europa osoko azazkalik luzeenak eduki (Ameriketan luzeagoak egongo dira, seguru), baina tontoa/tuntuna bazara, inguruko guztiak zure eskasiaz konturatuko dira zuk ahoa zabaldu bezain pronto (baldin eta haiek ere zu bezain tontoak/tuntunak ez badira, jakina; kasu horretan, arazorik ez).

89. XERRIARI EMANA EZ DA GALDUA

Xerri: txerri, urde

OHARRA: azalpen honek beganoen sentikortasuna zauritu dezaketen esaldiak ditu.

Txerria oso esker oneko aberea da: (ia) edozer ematearen truke, gero bere produktu gozoak eskaintzen dizkigu (odolosteak, urdaiazpikoa, xingarra, txorizoak, solomoa, saiheskiak, tripakiak, giharra...). Inbertsio ona da gizaki *espezistantzat*, nahiz eta gero amaiera gaizto batez ordaintzen diogun.

90. XINAURIEN GAINEAN JARTZEN BAZARE, EZ HARRI XISTATZEN BAZAITUZTE

Xinaurri: inurri / *Bazare*: bazara / *Harri*: harritu / *Xistatu*: ziztatu (ezten batez edo zernahi gauzaki puntadunez zulatu)

Edozein mugimendu, edozein pauso, edozein erabaki, edozein egitasmo bere testuinguruan ulertu behar da, eta ondorioak izango ditu: onak, txarrak edo erdipurdikoak. Beraz, ezer egin aurretik,

ondo aztertu egoera: non zauden, nola, norekin... Izan ere, toki desegokian bazaude, baliteke zerbait txarra gertatzea; orduan, ezin izango diozu errua egotzi patuari, ezta zorigaiztoari ere, erantzukizun osoa zurea izango da.

Demagun gure EZTren final handira ailegatu zarela, baina emozioaren emozioz patxaran gehiegi edan duzula bazkalostean... orduan, ez harritu azken esaera asmatzen ez baduzu (eta beraz, garaile suertatzeko aukera zoragarria galtzen baduzu).

91. ZAKUA, SOBERA BETHEZ, LEHERTZEN DA

Sobera: gehiegi, larregi / *Bethez*: betez

Zer pasatuko da motxila txikia betetzen eta betetzen hasten bagara, neurririk gabe? Bada, azkenean, apurtu egingo dela (azalpen fisikoa).

Zer pasatuko da gauza gehiegi lortu nahi baditugu (dirua, fama, boterea, edertasuna, sexua, bildumaren bat...) neurririk gabe? Bada, bizitza alferrik xahutuko dugula ameskeria horien atzetik, zorientasuna eskuratzeke eta gure ingurukoak kontuan hartzeke (azalpen etiko-morala).

92. ZIKIN NUEN ETXEA; BISITA NINDUN ALKATEAK

Bisita nindun: bisitatu ninduen

Kasualitatea existitzen da, eta sarri gure kontra jarri ohi da. Horregatik, komeni da bizitza apur bat antolatzea, eta hutsuneei kasu egitea. Bost urteren buruan ligatzen baduzu eta etxean kondoirik ez baduzu, norena da errua, e? (patua ez dugu aipatuko, zertarako?). Aspaldiko partez zerbait kozinatzea erabaki duzunean, konturatu bazara olioak, tipulak eta berakata amaitu zaizkizula, zer egingo duzu, gaixo horrek? Lagun batek eskaintzen badizu hurrengo astean harekin bidaia luze batean joateko (DOHAIN!!!), eta pasaporteak 2006an iraungitu bazen, nola konpondu? Horrelako gabeziak garaiz antzeman eta konpondu, badaezpada ere.

Edonola ere, izan gaitezen egitiak: zuen artean, nor espero du alkatearen bisita etxean? Inork ez, ezta?

93. ZIRKO GUZIETAN, PAILAZOAK

Zirkuan denetarik egoten da: trapezistak, malabaristak, akrobatikak, ilusionistak, eskapistak, fakirrak eta, nola ez, baita pailazoak ere (bai, azalpen honek 20. Korrikaren kanta dirudi). Dena den, esaera hau esaten badizute, ez pentsa laudorioak egiten ari zaizkizunik...

94. ZORITXARRAK, IRAKASTEN; ZORIONAK, ERGELTZEN

Ergeltzen: ergel bihurtzen

Akats eta arazoetatik ikasten da; egoera onetatik, aitzitik, ez da ikasten, eta, okerragoa dena, ohitzen gara... Hortik ondoriozta daiteke hobeak direla une txarrak? Ez, neska/gizona! (baina txarrak aprobetxatu behar dira zerbait ikasteko).

95. ZOZO ASEAK, GINGAK HIGUIN

Zozo: urretxindorraren familiako txoria, luma beltzak eta moko laranja (arrak) edo lumadi arrea eta moko horixka (emeak) dituen (*Turdus merula*)/ *Ase*: bete / *Ginga*: / *Higuin*: nazka kapritxoek mugiarazten gaituzte, edo momentuko apetek. Horregatik, egarri bagara edan egiten dugu (bueno, egarri egon gabe ere edan dezakegu Euskal Herrian), eta goseak gaudenean jaten dugu (bueno, goserik gabe ere jan dezakegu Euskal Herrian), eta bestelako gogoak era izaten ditugu tarteka (nork berea(k) imajina dezala/ditzala). Kontua da, sarri, beharizan horiek betetzen ditugunean, eta beraz ase gaudenean, joan egiten zaizkigula denbora labur batez gogo horiek, eta ahaztu egiten zaizkigula. Orduan, muzin egiten diogu lehen indar handiz desiratu dugun horri, gogoak berpizten zaigun arte. Adibidez, 2024ko apirilaren 28an, nork izango du EZT batera joateko asmorik? Inork ere ez...

96. ZOZOAREN ABANTAILA DA BERE BURUAZ KONTENT IZAITEA

Zozo: txori-mota (*Turdus merula*); inozo, lelo, ergel / *Kontent*: pozik / *Izaitea*: izatea, egotea Tontoa bazara, ziur aski ez zara konturatuko zure tonto-izaeraz, eta pozik egongo zara. Ez dago txarto, ezta? (Azalpen hau ez baduzu ulertu, ez galdetu inori: hobeto biziko zara).

97. ZUHURRAREN OLIOA, KATUAK EDAN

Zuhur: zeken, zikoitz (ávaro/a, tacaño/a; avare, radin/e)

Pertsona zuhurrek aurrezteko joera dute. Garai batean, argindarrik ez zegoenean, ohikoa zen olioaren erabiltzea etxeak argitzeko (olio-lanparen bitartez). Zuhurrak, ziur aski, saiatuko ziren olio gutxi gastatzen, eta ahalik eta gehien gordeko zuten. Katuek, baina, oso usaimen zorrotza dutenez, azkenean topatuko zuten olio hura (askotan, balea-olioa) eta poz-pozik edango zuten. Azkenean, beraz, alferrik izaten da gauzak aurrezteko edo gordetzea.

98. ZUME HAUEKIN SASKI HAU BAINO EZIN DA EGIN

Zume: saskiak egiteko erabiltzen diren adar malguak

Zerbait egiteko, osagai egokiak eduki behar dira eskura. Adibidez, bi arrautza, olio eta gatza besterik ez badut, tortilla/arrautzopil/moleta hutsa egingo beharko dut, nahitaez. Antzeko zerbait gertatzen da gure lehiaketarekin: zuen moduko parte-hartzaileekin, sekula ez dugu lortuko Euskaltzaindiak beso zabalik babestea gure ekitaldia (are gutxiago UNESCOk gizateriaren ondore immaterial izendatzea*...).

* Bale, berriro jarri gara oniriko...

99. ZURETZAT ON EZ DENA, BESTEENTZAT EZ OPA

Opa: norbaitentzat zerbait nahi izan, desiratu

Ez izan gaiztoa, eta ez desiratu besteentzat zuk nahi ez duzun hori. Immanuel Kantek (1724-1804) oso argi esan esan zuen: "Beti jokatu behar duzu zeure printzipioa munduko gainerakoentzako lege seguru bihurtzeko moduan" edo "Bizi zeure bizitza zure ekintza bakoitza lege unibertsal bihurtuko balitz bezala"; edo, Jesukristok adierazi zuen moduan, "Lagun hurkoa zeure burua bezala maiteko duzu"*.

* Bale, berriro jarri gara sakon...

100. ZUZENTASUNA NAHI DUENA BERE ETXETIK HASI BEDI

Bedi: dadila

Eredugarriak izan nahi badugu (guk ez, baina seguru gaude zuetako baten batek nahi duela), mundua justu(ago)a izatea gura badugu, dena ondo eta behar bezala joatea gogoko izanez gero, denok egin behar dugu zerbait. Eta ekarpen hori egiteko modurik logikoena geure buruarekin hastea da. Imajinatu greba egin dugula enpresan lan-baldintza duinak lortzeko, baina aldi berean etxean neska immigrante bat daukagula, ez kontraturik ezta paperik gabe ere, gure ama adinekoa zaintzeko... Ez da onargarria, ezta?

ESAERA ZAHARREN TXAPELKETAKO ANTOLAKUNTZA-TALDEA

URIBE KOSTAKO AEK

609 25 21 59 / 695 77 40 15

<https://praktikatu.eus/esaerazaharrak/>

esaera.zaharrak@aek.eus